

YATIRIM TEŞVİKLERİ VE İSTİHDAM - 2010 (05.12.2010)

Yatırımlar büyürken istihdam küçülüyor

10 yıllık dönemler itibariyle teşvik sisteminin istihdama etkisi

Yıl	Yıllık İstihdam	Yıl	Yıllık İstihdam	Yıl	Yıllık İstihdam
1980	59.586	1990	181.679	2000	186.721
1981	136.534	1991	171.383	2001	106.784
1982	71.628	1992	113.642	2002	140.783
1983	50.504	1993	198.464	2003	173.635
1984	63.463	1994	91.288	2004	164.184
1985	108.697	1995	375.203	2005	178.911
1986	146.068	1996	269.059	2006	120.663
1987	161.523	1997	334.623	2007	132.627
1988	268.940	1998	284.802	2008	98.368
1989	205.162	1999	192.689	2009	75.296
Toplam	1.272.105	Toplam	2.212.832	Toplam	1.377.972

Türkiye'nin büyüme rekorları kırdığı söylenen 2000-2009 yılları arasında teşvikli yatırımlarla sağlanan istihdam, önceki 10 yıllık dönemin ancak yüzde 62'si düzeyinde kaldı. İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'nın (İSMMMO) "*Yatırım Teşvikleri ve İstihdam Raporu – 2010*" çalışmasına göre; 1990-1999 arasında düzenlenen teşvik belgeleriyle 2 milyon 212 bin kişiye iş kapısı açılırken IMF programlarının tavizsiz uygulandığı 2000-2009 arasında teşviklerle yaratılan toplam istihdam 835 bin kişi azalarak, 1 milyon 377 bin kişi düzeyine geriledi.

Diğer yandan Hazine Müsteşarlığı, KOSGEB ve DPT verileriyle yapılan hesaplamalara göre teşvikli yatırımlarda teşvik belgesi başına istihdam sürekli düşerken bir kişilik istihdam için gereken yatırım miktarı da sürekli artıyor. 2009 yılında gerçekleştirilen yeni teşvik düzenlemeleri de bu eğilimde herhangi bir değişiklik yaratmadı. İSMMMO Başkanı Yahya Arıkan, "*Yatırımlara verilen teşvikle yaratılan istihdamda geçen 10 yılları arar olduk*" dedi.

Son iki yıl içinde istihdamı artırmaya yönelik olarak birbiri ardına açıklanan teşvik ve kredilendirme paketlerine rağmen, ekonomide istihdam yaratma kapasitesi bir türlü artırlamıyor. Kronik hale gelen işsizlik sorununun çözümü için teşvik ve kredilendirme önlemlerinin ötesine geçen yapısal önlemlerin alınması zorunlu görünüyor.

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (İSMMMO), teşviklerin istihdam üzerindeki etkisini ortaya koyan bir rapor hazırladı. *Yatırım Teşvikleri ve İstihdam Raporu – 2010*'a göre Türkiye'nin büyüme rekorları kırdığı 2000-2009 arasında düzenlenen yatırım teşvik belgeleriyle sağlanan istihdam, "istikrarsız" olarak nitelendirilen önceki 10 yıllık

dönemin ancak yüzde 62'si düzeyinde. 1990-1999 yılları arasında teşvikli yatırımlarla 2 milyon 212 bin 832 kişiye istihdam olanağı sağlanırken, ekonomik istikrarın sağlanması adına IMF tarafından önerilen politikaların sıkı sıkıya uygulandığı 2000-2009 arasında teşvikli yatırımlarla yaratılan iş olanakları 1 milyon 377 bin 972 kişi düzeyinde bulunuyor. Bir başka ifadeyle bir önceki karşılaştırma dönemine göre istihdamda 835 bin kişilik gerileme gözleniyor.

Yıllar itibariyle düzenlenen yatırım teşvik belgelerinde öngörülen istihdam miktarının özellikle 2005 sonrasında hızlı bir gerileme içine girdiği görülüyor.

Son iki yıl içinde istihdamın artırılmasına yönelik olarak birbiri ardına açıklanan teşvik paketlerinin, eylem planlarının ve kredi olanaklarının istihdam üzerinde beklenen olumlu etkiyi yaratamaması da bir başka dikkat çekici nokta.

Yahya Arıkan: Teşvik sisteminde etkili düzenlemeler şart

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası başkanı Yahya Arıkan, raporla ilgili değerlendirmesinde, Türkiye'de kronik hale gelen yüksek işsizlik olgusunun bertaraf edilebilmesi için teşvik sisteminde etkili düzenlemeler yapılması gerektiğinin altını çizdi. İstihdam yaratma kapasitesi daha fazla olan ve aynı zamanda daha düşük maliyetle iş yaratılabilen, tarım, hizmet ve imalat alanlarında daha gerçekçi düzenlemelere gidilmesi gerektiğini belirten Arıkan, ihracat potansiyeli yüksek alanların da ayrıca desteklenmesi gerektiğini söyledi. Arıkan bunun yanında tarım, hayvancılık ve bunlara bağlı sanayilerde özel programların uygulanması, bu alandaki yanlış politikaların neden olduğu ithalat bağımlılığının acil olarak giderilmesi gerektiğini de vurguladı.

Hükümet tarafından yakında açıklanacağı belirtilen "Ulusal İstihdam Strateji Belgesi"nde yer alacağı söylenen, esnek istihdam, bölgesel asgari ücret, asil işte taşeron çalıştırma gibi konuların işsizlik oranı üzerinde kalıcı bir etki yaratmayacağına da değinen Arıkan bu tür uygulamaların beklenenin aksine çalışma barışını bozacağını ve işgücü piyasasını istikrarsızlaştıracağını, işgücü niteliğini düşüreceğini ve uzun vadede ülkemizin rekabet gücü açısından olumsuz etki yaratacağına dikkat çekti.

Nitelikli işgücü yaratılabilmesi için özellikle işsizliğin yoğun olduğu bölgelerde eğitim programları uygulanması gerektiğini, hükümetin genç ve kadın istihdamının teşvik edilmesine yönelik tedbirleri genişletmesini de olumlu bulduklarını ifade eden Yahya Arıkan bu konudaki kalıcı çözümün iç tasarruf oranının artırılmasından geçtiğini belirterek şöyle konuştu:

"Yüzde 14-15'lerdeki iç tasarruf oranıyla işsizlik sorununa kalıcı ve sürdürülebilir çözüm bulunması neredeyse olanaksızdır, kalıcı bir büyüme ve işsizlik oranında kalıcı bir düşüş için iç tasarruf oranının en kısa sürede yüzde 22-23 düzeyine yükseltilmesi zorunluluktur."

İki yılın eylem planları, teşvik ve kredi paketleri

Hatırlanacağı gibi hızlı ekonomik büyümeye rağmen kronik hale gelen işsizliğe çözüm amacıyla 2008'den bu yana hükümet tarafından kısa aralıklarla çeşitli teşvik ve özellikle KOBİ'lere yönelik kredi tedbirleri açıklandı ve yeni bir paket üzerinde çalışmaların da devam ettiği belirtiliyor.

1- GAP Eylem Planı

Son iki yılda istihdamın artırılmasına yönelik olarak açıklanan kapsamlı paketlerden ilki 2008 Mayıs ayında gündeme geldi. Doğu ve Güneydoğu bölgesine yönelik yatırım ve istihdam tedbirlerini içeren GAP Eylem Planı 27 Mayıs 2008'de Diyarbakır'da bizzat Başbakan Tayyip Erdoğan ve ekonomiyle ilgili bakanlar tarafından açıklanmıştı. Pakette GAP için ayrılan 7,3 milyar liraya ek olarak bütçeden 14,5 milyar lira kaynak ayrılacağı, 4,8 milyar liralık bütçe dışı kaynakla da 2012 sonuna kadar bölgeye harcanacak miktarın 26,6 milyar liraya ulaşacağı belirtiliyordu. Planda ayrılacak bu bütçeyle 2012 sonuna kadar 3,8 milyon kişiye iş yaratılması hedefleniyordu. Bu verilere göre GAP Eylem Planı'nda her bir kişilik istihdam için sağlanacak kaynak 7 bin lira düzeyindeydi.

2- Yeni teşvik düzenlemeleri

Hükümetin 4 Haziran 2009'da açıkladığı ve "devrim" olarak nitelendirilen yeni teşvik düzenlemelerine göre Türkiye 4 ayrı bölgeye ayrılarak 12 ayrı sektörde teşvik sağlanacağı açıklandı. Teşvik tedbirleri büyük ve küçük yatırımlar için değişik alanlarda yatırıma katkı, kurumlar vergisi indirimleri, SSK prim indirimleri ve faiz desteklerini kapsıyor. Yeni düzenlemelerle gelen istihdam paketinin maliyetinin iki yılda 1 milyar lirayı bulacağı açıklanmış, iki yılda 500 bin kişi için iş ve mesleki eğitim olanağı yaratılacağı belirtilerek, ilk etapta altı ay içinde 120 bin kişinin de kamu tarafından sosyal amaçlı işlerle doğrudan istihdam edilmesi hedeflenmişti.

3- Cansuyu kredileri

Birinci kredi programı: Sanayi Bakanlığı KOSGEB aracılığıyla ilk kez 26 Kasım 2008'de KOBİ'lere yönelik 350 milyon liralık sıfır faizli bir kredi desteği programı başlattı. 25 bin ve 30 bin liralık parçalar halinde, istihdam miktarına bağlı olarak üst limiti 100 bin liraya kadar olan krediler 3 ayı ödemesiz 12 ay vadeliydi. Birinci Cansuyu kredi programına ayrılan kaynağın üzerinde talep gelmesi üzerine aynı yılın aralık ayında aynı koşullarda 150 milyon liralık ek kredi limiti oluşturuldu ve böylece 2008'in son iki ayında KOBİ'lere 500 milyon liralık sıfır faizli kredi imkanı sunuldu.

İkinci kredi programı: 2 Mart 2009 günü başvuruya açılan ve KOSGEB tarafından 1 milyar dolarlık (Yaklaşık 1,5 milyar lira) kaynak ayrılan ikinci dalga cansuyu kredileriyle ihracatçı KOBİ'lere 6 ay vadeli, vade sonunda defaten ödemeli, 200 bin dolara kadar kredi kullanırdı, kredinin faiz oranı 6 ay için yüzde 1,18 olarak açıklandı.

Üçüncü kredi programı: Hükümetin açıkladığı üçüncü ve son büyük kredi paketinin başvuruları ise 23 Kasım 2010'da başladı ve kredi kullandırma süreci halen devam ediyor. İlk 6 ayı ödemesiz, toplam 18 ay vadeli kredi paketinde, faizin yüzde 75'inin KOSGEB tarafından karşılanması öngörülüyor ve bu kapsamda yaklaşık 50 bin KOBİ'ye 3 milyar liralık kredi kullandırılması hedefleniyor.

4- Ulusal İstihdam Çalıştayı'na sunulan "İstihdam Raporu"

19-21 Şubat 2010'da gerçekleştirilen Ulusal İstihdam Çalıştayı'na sunulan istihdam raporu, bütünsel olarak uygulamaya konmasa da iktidarın konuyla ilgili çalışmalarında yeni bir halka olarak kayıtlara geçti. "Türkiye'nin en önemli sorunu olan işsizliğe çözüm bulacağı" söylenen modelin basına yansıyan ayrıntılarına toplamda 90 bin firmaya tam 45 milyar lira tutarında kredi kullandırılması öngörülüyordu. Bu çerçevede 30 bin yeni firma kurulabileceği belirtilerek, faaliyeti devam eden 60 bin firmaya da 'Kapasite artırımı' şartı ile kredi olanağı tanınması isteniyor, böylelikle 900 bin kişiye iş imkanı sağlanabileceği ifade ediliyordu.

6- Yeni istihdam paketi

İktidarcı üzerinde çalışılan "Ulusal İstihdam Strateji Belgesi"nin detaylarının ise önümüzdeki günlerde açıklanması bekleniyor. Belgenin dört unsura dayandığını belirtiliyor:

1- Mesleki eğitim, 2- İşgücü piyasasının esnekleştirilmesi, 3- Kadın ve gençlerin istihdamının artırılması, 4- İstihdam ve sosyal koruma politikaları arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi.

Ayrıca 12 Kasım 2010'da KOBİ'lere yönelik kredi paketiyle birlikte istihdamın artırılmasına yönelik yeni bir paketin gündemde olduğunu açıklamıştı. İlgili bakanlığın verdiği bilgilere göre ilk kez istihdam edilecek kadın ve gençler için ödenen sosyal güvenlik priminin 3 yıl süreyle yüzde 100 indirilmesi ve diğer desteklerle birlikte toplam 1 milyar 163 milyon liraya mal olacak yeni "İstihdam paketi"yle 200 bin kişilik yeni istihdam yaratılması hedefleniyor.

Yeni teşvik sistemi de istihdama katkı sağlamıyor

Geçtiğimiz yılın haziran ayında açıklanan yeni teşvik düzenlemelerinin, önceki yıllarda uygulanan teşvikler gibi istihdam üzerinde beklenen olumlu etkiyi yaratmadığı görülüyor. 2009 yılı haziran ayında açıklanan ve devrim olarak nitelendirilen yeni teşvik düzenlemelerine göre Türkiye 4 bölgeye ayrılmış ve bu bölgelerde 12 ayrı sektörde SSK primleri ve kurumlar vergisi yüklerinin önemli ölçüde indirilmesini de kapsayan düzenlemeler yapılmıştı.

İSMMMO tarafından hazırlanan rapora göre, istihdam üzerinde olumlu etki göstermesi beklenen bu teşvik tedbirlerinin son bir yıllık uygulaması da önceki teşvik uygulamaları gibi istihdamda beklenen etkiyi yaratamadı. 1999-2009 arası dönemle son bir yıllık uygulama karşılaştırıldığında gerek kişi başına istihdam maliyeti açısından, gerekse belge başına istihdam açısından yıllar içindeki gerilemenin son bir yılda da devam ettiği gözleniyor. Ancak küresel ekonomik krizin etkisine bağlı olarak son dört yılda teşvik belgesi sayısındaki düşüşün son bir yılda kısmen de olsa tersine döndüğü görülüyor.

Hazine Müşterarlığı'ndan derlenen verilere göre 1999-2009 yılları arasında toplam 36 bin 93 adet teşvik belgesi düzenlendi. 4 binin üzerinde teşvik belgesinin alındığı 2004 ve 2005 yıllarından sonra düzenlenen belge sayısında düzenli olarak bir gerileme gözlemlendi ve krizin etkisiyle 2009 yılında düzenlenen teşvik belgesi sayısı bin 946 adete kadar geriledi. Yeni teşvik düzenlemelerinden sonra ise 2009 Ekim ayından 2010 Eylül ayı sonuna kadar düzenlenen yıllık teşvik belgesi adedi tekrar 4 bin 65'e kadar yükseldi.

1999-2009 arasında verilen teşvik belgesi sayısı (adet)		Son 12 ayda verilen teşvik belgesi sayısı (adet)		
Yıllar	Toplam		Aylar	
1999	2.968	2009	Ekim	272
2000	3.521	2009	Kasım	262
2001	2.155	2009	Aralık	376
2002	3.002	2010	Ocak	269
2003	3.876	2010	Şubat	311
2004	4.078	2010	Mart	356
2005	4.304	2010	Nisan	408
2006	3.089	2010	Mayıs	359
2007	2.360	2010	Haziran	396
2008	2.449	2010	Temmuz	425
2009	2.492	2010	Ağustos	355
		2010	Eylül	276
		12 aylık Toplam		4065

Belge başına yatırım tutarı artıyor

Teşvik belgesi sayısındaki bu artışla birlikte, belge başına öngörülen yatırım tutarı da yıllar itibariyle giderek artıyor. Bu gelişmeye karşılık belge başına sağlanması öngörülen istihdam miktarı da düzenli olarak azalıyor. Geçen yıl gerçekleştirilen düzenlemelerin de bu eğilimde herhangi bir değişiklik yaratmadığı görülüyor.

Belge başına taahhüt edilen yatırım tutarı 1999 yılında 2,6 milyon lira iken 2009 yılında yaklaşık dört katına yükselerek 10,1 milyon liraya ulaştı. Son bir yıl içinde ekonomik durgunluğun da etkisiyle belge başına yatırım miktarında bir miktar azalma gözlemlense de 2009 teşvik düzenlemeleri bu artış eğiliminde çok büyük bir değişiklik yaratmadı. 2010 Eylül ayı itibariyle belge başına yıllık ortalama yatırım tutarı 14,3 milyon lira düzeyine ulaştı. Aylar itibariyle bakıldığında ise 2010 Nisan ayı belge başına 43,9 milyon lira ile belge başına yatırım tutarının en yüksek olduğu ay oldu. Temmuz ayı ise 7,6 milyon lirayla belge başına en düşük yatırımın gerçekleştiği ay oldu.

İstihdam giderek düşüyor

Son 10 yılda teşvik belgesi başına öngörülen yatırım miktarı düzenli olarak artış gösterirken sağlanması amaçlanan istihdam artışında tam tersi bir eğilim gözlemlendi.

1999 yılında düzenlenen her yatırım teşvik belgesi karşılığında ortalama 65 kişiye istihdam yaratılması öngörülürken bu sayı 2009 yılında 30'a kadar geriledi. 2009-2010 Eylül ayları itibariyle belge başına öngörülen ortalama istihdam mik-

tarının ise 35 kişi olduğu görülüyor. 2010'un Ağustos ayında ise belge başına istihdam ortalaması 27 kişiye gerileyerek rekor kırmış durumda.

1999-2009 arasında belge başına öngörülen istihdam		Son 12 ayda belge başına öngörülen istihdam				
Yıl	Kişi			Belge adedi	Toplam kişi	Belge başına kişi
1999	65	2009	Ekim	272	13.469	50
2000	53	2009	Kasım	262	12.390	47
2001	50	2009	Aralık	376	12.869	34
2002	47	2010	Ocak	269	9.271	34
2003	45	2010	Şubat	311	8.805	28
2004	40	2010	Mart	356	14.849	42
2005	42	2010	Nisan	408	12.129	30
2006	39	2010	Mayıs	359	11.582	32
2007	56	2010	Haziran	396	12.946	33
2008	40	2010	Temmuz	425	13.329	31
2009	30	2010	Ağustos	355	9.564	27
Ortalama	41	2010	Eylül	276	8.018	29
					Yıllık ortalama	35

İstihdam maliyetinde büyük artış var

Bir kişilik istihdam için öngörülen yatırım	
Yıllar	TL
1999	40.451
2000	50.382
2001	104.795
2002	101.824
2003	117.429
2004	100.811
2005	118.999
2006	185.076
2007	196.560
2008	288.262
2009	261.951

Diğer yandan, düzenlenen teşvik belgelerinde yıllar içinde bir kişiye istihdam sağlamak için gereken yatırım miktarının düzenli olarak arttığı gözleniyor. 1999 yılında bir kişiye iş yaratmak için 40 bin 451 liralık yatırım gerekirken 2009 yılında bu yatırım miktarı altı katına yükselerek 261 bin 951 liraya çıkmış durumda. Son bir yıla bakıldığında da aynı eğilimin sürdüğü gözleniyor. 2009 Ekim ayında bir kişilik istihdam için gereken yatırım miktarı 249 bin lira düzeyindeyken 2010 Eylül ayında 327 bin lirayı aşmış bulunuyor. Son bir yılın rekoru ise 2010 nisan ayına ait. Nisan ayında düzenlenen 408 adet yatırım teşvik belgesinin toplamında bir kişilik istihdam sağlamak için gerçekleştirilmesi öngörülen ortalama yatırım tutarı, 1,47 milyon lirayla rekor kırmış durumda.

Son 12 ayda düzenlenen belge başına yatırım ve istihdam

	belge başına yatırım (milyon TL)			Belge başına istihdam			istihdam başına yatırım		
	yerli	yabancı	tüm belge	yerli	yabancı	tüm belge	yerli	yabancı	tüm belge
Ekim	9,18	48,09	12,33	45	103	50	204.945	466.902	249.016
Kasım	10,63	48,56	13,23	47	54	47	227.018	902.893	279.822
Aralık	11,24	106,18	16,79	33	47	34	336.207	2.252.652	490.636
Ocak	7,92	14,81	8,33	33	62	34	242.355	237.475	241.829
Şubat	6,63	50,75	8,90	27	46	28	242.319	1.107.776	314.367
Mart	9,28	12,92	9,41	39	113	42	237.764	114.598	225.604
Nisan	45,30	17,90	43,89	29	48	30	1.576.902	371.909	1.476.461
Mayıs	10,70	131,64	14,40	31	57	32	339.723	2.313.099	446.382
Haziran	9,44	27,95	10,38	31	64	33	304.258	438.431	317.473
Temmuz	7,62	8,30	7,65	30	59	31	253.930	140.678	243.904
Ağustos	6,74	42,00	7,84	26	70	27	263.666	603.922	290.882
Eylül	8,41	33,83	9,51	26	96	29	322.999	353.659	327.388
TOPLAM	12,54	44,07	14,11	33	67	34	385.207	660.729	411.870

Yabancıdan daha yüksek yatırım daha fazla istihdam

Yatırım teşvik belgelerinin istihdam üzerindeki etkisiyle ilgili dikkat çeken bir başka özellik ise yabancı sermaye için düzenlenen belgelerde daha yüksek yatırım ve daha fazla istihdam öngörülmesi. 2010 Eylül ayından geriye doğru son bir yıllık belgelere bakıldığında, yerli yatırımcılar belge başına 12,5 milyon lira, yabancı yatırımcılar ise 44 milyon liralık yatırım taahhüdünde bulundu. Yerli sermaye yatırımlarında belge başına 33 kişiye, yabancı yatırımlarda ise belge başına 67 kişiye istihdam sağlanması öngörülürken bir kişiye istihdam yaratmak için gereken sermaye miktarı yerli yatırımlarda 385,2 milyon lira yabancı yatırımlarda ise 660,7 milyon lira olarak belirlendi.

Yabancı sermaye yatırımlarının teşvik belgesi başına daha fazla istihdam sağlamasına rağmen toplam içinde yerli yatırımların payının daha fazla olması nedeniyle teşvikli yatırımlarla sağlanan toplam istihdam içinde yerli yatırımların payı yine büyük ağırlık taşıyor. Son bir yılda düzenlenen 4 bin 65 belgenin yüzde 5'i yabancı, yüzde 95'i yerli yatırımcılar tarafından alınırken teşvikli yatırımlar içinde yabancı sermaye payı yüzde 15,5, yerli yatırımların payı yüzde 84,5 düzeyinde. İstihdam açısından bakıldığında ise teşvik belgeleriyle sağlanan istihdamda yabancı yatırımcıların payı yüzde 10 yerli yatırımcıların payı ise yüzde 90 oranında.

Enerjiye yatırım yüksek, istihdam düşük

Son dönemin yatırım eğilimlerine baktığımızda, 5 yılın ortalamalarına göre belge başına en fazla istihdam sağlayan sektörün hizmetler olduğu görülüyor. Hizmet sektöründe 2005-2009'u kapsayan son beş yılda düzenlenen belgelerle ortalama 53 kişiye istihdam olanağı sağlandı. Hizmet sektörünü 39'ar kişiyle imalat sanayii ve tarım sektörü, 35 kişiyle madencilik izledi. İstihdama en az katkısı olan sektör ise son beş yılda belge başına ortalama 28 kişilik istihdamın öngörüldüğü enerji oldu.

İstihdam başına gereken yatırım açısından en başta gelen sektörün ise yine son 5 yılın verilerine bakıldığında tarım olduğu görülüyor. Tarım sektöründe bir kişiye istihdam yaratmanın maliyeti 125 bin lira düzeyindeyken tarım sektörünü 137 bin 525 lirayla madencilik, 156 bin 163 lirayla hizmetler, 171 bin lirayla hizmetler geliyor. Enerji sektöründe ise bir kişiye istihdam sağlamak için 1,5 milyon lirayı aşan miktarda bir yatırım gerekiyor.

Son 5 yılda sektörler itibarıyla düzenlenen teşvik belgeleri ve istihdam ortalamaları											
Belge sayıları ve belge başına yatırım miktarı (TL)											
YILLAR	Tarım	Belge başına yatırım	Madencilik	Belge başına yatırım	İmalat	Belge başına yatırım	Enerji	Belge başına yatırım	Hizmetler	Belge başına yatırım	Toplam
2005	96	4.067.045	158	4.347.465	2.305	5.009.031	87	24.364.593	1.658	3.948.905	4.304
2006	94	5.444.377	132	4.386.587	1.614	6.843.355	55	35.179.056	1.194	6.918.759	3.089
2007	63	5.147.527	131	4.900.815	1.419	8.542.058	102	43.060.934	645	13.316.904	2.360
2008	73	4.929.559	136	5.231.429	1.478	6.901.785	144	60.638.027	618	13.514.151	2.449
2009	81	4.821.222	144	5.558.468	1.116	6.876.225	108	42.037.584	497	12.714.349	1.946
5 yıllık ortalama											
Teşvik belgeleriyle sağlanan yatırım tutarları ve istihdam başına yatırım (TL)											
YILLAR	Tarım	kişi başına yatırım	Madencilik	kişi başına yatırım	İmalat	kişi başına yatırım	Enerji	kişi başına yatırım	Hizmetler	kişi başına yatırım	Toplam
2005	390.436.345	82.913	686.902.565	88.433	11.545.816.987	128.216	2.119.719.616	2.252.624	6.547.283.750	87.323	21.290.159.263
2006	511.771.472	130.854	579.029.522	131.418	11.045.174.961	181.086	1.994.848.106	1.336.221	8.260.997.811	165.538	22.331.821.872
2007	324.294.185	142.234	642.006.806	158.442	12.121.180.467	175.952	4.392.215.258	891.277	8.589.403.323	163.676	26.069.100.039
2008	359.857.815	138.941	711.474.287	152.252	10.200.897.532	215.813	8.731.875.952	1.668.148	8.351.745.510	215.830	28.355.791.096
2009	390.519.019	168.545	800.419.446	228.465	7.673.866.547	190.812	4.540.059.105	2.886.242	6.319.031.504	228.239	19.723.895.621
5 yıllık ortalama											
Teşvik belgeleriyle sağlanan istihdam ve belge başına istihdam (kişi)											
YILLAR	Tarım	belge başına istihdam	Madencilik	belge başına istihdam	İmalat	belge başına istihdam	Enerji	belge başına istihdam	Hizmetler	belge başına istihdam	Toplam
2005	4.709	49	8.233	52	90.050	39	941	11	74.978	45	178.911
2006	3.911	42	4.406	33	60.994	38	1.448	26	49.904	42	120.663
2007	2.280	36	4.052	31	68.889	49	4.928	48	52.478	81	132.627
2008	2.590	35	4.673	34	47.267	32	5.142	36	38.696	63	98.368
2009	2.317	29	3.503	24	40.217	36	1.573	15	27.686	56	75.296
5 yıllık ortalama											
38											
34											
38											
27											
52											

SONUÇ

Yapılan hesaplamalar ve karşılaştırmalar Türkiye'de yatırım teşvik sisteminin istihdam yaratma kapasitesinin giderek düştüğünü gösteriyor. 2009 Haziran ayında gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin de bu eğilimi tersine çeviremediği gözleniyor. Dünyadaki genel eğilime paralel olarak, yatırımların giderek sermaye yoğun hale gelmesi, düzenlenen teşvik belgesi başına yatırım miktarını düzenli olarak artırırken belge başına istihdamı da düzenli olarak düşürüyor. Bunun sonucunda Türkiye'de bir kişiye istihdam sağlamak için gereken sermaye miktarı da düzenli olarak artıyor.

